

на виставці, шукають ще не зужиті засоби виражальності, аби в образі вузлової ляльки на основі картин Михайла Біласа відтворити певні образи, народні звичаї, обряди, святкові та буденні події, глибини міфології тощо.

Лялькарство в Україні нині переживає період розквіту. Цей вид народного декоративно-прикладного мистецтва не перестає дивувати глядача своїми все новими й новими досягненнями. Це стосується як техніки виконання, так і вміння поєднувати традицію та новаторство, а ще несподіваних творчих виражів уяви майстринь.

Стосовно виставки за мотивами творчості Михайла Біласа, то від її учасників вимагалось вдумливе прочитання гуцульських мотивів, запозичених із народної міфології, вгадування і вірогідне розкодування типових архетипних образів, тонке відчуття загального контексту, з якого постають ті чи інші сюжети. Йшлося не про наслідування чи копіювання, а саме про нову актуалізацію певних мотивів та образів.

Привернули увагу майстринь такі твори художника, як «Вечірня молитва», «Лісова пісня», «Косівський базар», «Бойківське весілля», «Великдень», «Різдво», «Вертеп» тощо.

Майстрині зуміли відтворити головні образи цих творів уже в іншому матеріалі, за допомогою інших виражальних засобів. І, варто зазначити, що цей експеримент виявився досить таки вдалим.

М. Вурста

УКРАЇНА В РАДЯНСЬКОМУ ДОВОЄННОМУ КІНО

М. Vursta

UKRAINE IN SOVIET PRE-WAR CINEMA

Радянсько-українська війна закінчилася захопленням більшовиками України. Комуністи основний елемент пропаганди вбачали в кіно і тому приділяли йому особливу увагу. Україна в радянському кіно подається державою неосвічених селяків, яка стає цивілізованою виключно з приходом до влади більшовиків. Особливою ціллю радянської кінопропаганди був український націоналізм.

Комуністи сприймали націоналістів як основних ворогів своєї ідеології і, щоб посилити свій вплив на всіх теренах України, більшовицька партія впровадила політику коренізації і запустила у виробництво пропагандистські картини. Це добре видно на прикладі багатьох фільмів. Розглянемо три з них.

«Звенигора» — це фільм культового українського режисера Олександра Довженка, який, незважаючи на політику партії, зміг закласти у свої роботи любов до української культури. Прем'єра картини відбулася в 1928 році. Події фільму відбуваються зі скіфського періоду до радянської окупації. Сюжет оповідає про загублені українські скарби, заховані десь під горою Звенигора. Уже тут можна помітити пропаганду — у початкових сценах фільму скарби шукають спочатку поляки (у стрічці їх називають «ляхи»), а потім і гайдамаки, які тут показуються націоналістами, яких цікавить виключно нажива.

Головними героями фільму є:

1. Дід, який вірить, що саме його рід повинен знайти український скарб і, щоб приблизити цей момент, молиться.

2. Онук Павло, який вірить своєму дідусю і в усьому дослухається до його думки, марить знайти скарби.
3. Онук Тиміш, який представлений позитивним персонажем. Він не вірить у дідові казки і дотримує комуністичної ідеології, ще до Жовтневого перевороту показує непокору до офіцера під час Першої світової війни.

У фільмі радянська пропаганда висміює пам'ять українців про історію своєї землі і національну боротьбу проти ворогів. Подає радянську окупацію як нормальне явище, яке покращило життя українського народу.

«Піلسудський купив Петлюру» — це фільм, у створенні якого брав участь генерал-хорунжий Юрій Тютюнник. Після подій Української революції радянська влада створила фіктивний орган з метою заманити Юрія до окупованої комуністами України. За допомогою маніпуляцій його змусили стати історичним радником та грати у фільмі самого себе, після зйомки він був заарештований і репресований.

Знаючи контекст, можна зрозуміти, у якій атмосфері створювалася стрічка. Симон Петлюра показується худорлявим, непривабливим чоловіком з чорними плямами під очима, а його характер не відповідає дійсності. Як і у «Звенигорі», фільм пропагує ідею, що усіх патріотів України цікавить виключно нажива. Так, у перших сценах фільму Юзеф Піلسудський буквально купує Петлюру і армію УНР за 20 000 000 дойчмарок. Стрічка максимально демонізує Петлюру і військовоє керівництво УНР.

Основна ідея фільму неймовірно проста: очорнити в очах народу і всього світу головного отамана військ УНР. У фільмі є моменти, де найближче оточення Петлюри веселиться на світській вечірці, напивається і стає посміховиськом для усєї еліти, яка там присутня. Не обійшлося без позитивного, для комуністів, персонажа — молодий пролетарій закрадається в довіру до Петлюри, саме в цей час в Україні таємно готується повстання проти радянської влади. Звичайно, «красная конница» зриває спробу скинути радянські кайдани. Слід звернути увагу на текстові вставки, де всі прізвища чи важливі для більшовиків події виділені великими літерами.

Кінострічка показує Україну як територію, де люди хочуть жити при радянській владі, а діячі Української революції і західні партнери цікавляться виключно грошима.

«Багата наречена» — це музична комедія, знята російським режисером Іваном Пир'євим у 1937 році. Хоча стрічка ставилася на Київській кіностудії, більшість акторів і знімальна група були росіянами. Фільм починається з радянської патріотичної пісні про пшеницю, трактори і труд. Але треба зауважити, що більшість пісень, які звучать у цій стрічці, виконуються російською мовою, лише декілька — українською.

Історичний контекст фільму: події відбуваються в українському колгоспі, але щоб створити таку установу, необхідно було виселити заможних фермерів і відібрати в більшості селян домівки, землі і тварин. Прем'єра фільму відбулася в 1937 році. За чотири роки до прем'єри на території України радянська влада спричинила геноцид українців — Голодомор 1932/1933 років. Ця одна з найстрашніших сторінок в нашій історії у фільмі не згадується.

Натомість ми бачимо веселих колгоспників, які всі справи роблять весело і постійно сміються, співають, працюють на благо СРСР і мріють жити в Москві. За сюжетом, усі персонажі фільму — українці. Хоча треба зауважити, що з

українського у фільмі лише декілька пісень, хати та вишиванки на кожному персонажі. Абсолютно всі говорять виключно російською, а українською користуються лише коли співають народні пісні.

Наречену, за логікою цього фільму, треба обирати за трудовнями. Трудодень комуністична влада використовувала замість зарплатні, даючи людям, які працювали в декілька змін і втрачали своє здоров'я, хибну надію. Ключові персонажі фільму — стахановець та найкращий тракторист у районі Павло, колгоспниця Марина, яка назбирала 400 трудоднів, і рахівник Ковінько. Увесь сюжет оснований на весіллі раніше згаданих тракториста Павла і колгоспниці Марини.

Фільм, м'яко кажучи, не відповідає історичній дійсності. Показує Україну російськомовною країною, де люди говорять українською виключно коли співають пісні. Ця стрічка є більш шкідливою для української свідомості, ніж фільми згадані вище. «Звенигора» і «Пілсудський купив Петлюру» — незамаскована пропаганда, яка прямо говорить, що чорне, а що біле. Але цей фільм не прямо нав'язує радянське бачення про світ. Він працює як російська м'яка сила. Саме з таких стрічок і почалася русифікація. Саме завдяки таким фільмам деякі українці не бачать сенсу переходити на українську мову.

Отже, Україна в радянському довоєнному кіно показується як країна неосвічених селяків, яку постійно грабують українські націоналісти, прикриваючись боротьбою за незалежність. Основна маса народу, у таких фільмах, радянську окупаційну владу підтримує і чекає на неї. Україна сприймається в радянському кінематографі як придатак до Росії. Не спроможні щось зробити, українці у таких фільмах постійно звертаються до більшовиків за допомогою, а більшовики з радістю відповідають, оскільки для них ми один народ, який живе на спільній російській землі.

Л. Єжуров

ПОСТАТЬ ДАВИДА ЧЕРКАСЬКОГО НА ТЛІ ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ АНІМАЦІЇ

L. Yezhurov

THE FIGURE OF DAVID CHERKASKYI IN THE HISTORY OF UKRAINIAN ANIMATION

В Україні, незадовго до початку широкомасштабної війни, а точніше у 2018–2021 рр., спостерігалось поживлення анімаційного життя: проєктні заявки анімаційних фільмів на пітчінгу державної агенції з питань кіно, нові анімаційні студії і молоді автори, активні проєкти у виробництві. Серед них був і «довгобуд», що став найкасовішим на момент написання цієї доповіді, український 3D анімаційний фільм «Мавка. Лісова пісня» (режисери — О. Рубан та О. Маламуж, український прокат відбувся у 2022-м році, збори у світі — \$16,9 млн), анімаційний фестиваль “Linoleum” у Києві, а також поява багатьох курсів анімації в закладах неформальної освіти та ін. Попередню потужну хвилю української анімації, на жаль, зупинив складний перехід України до ринкової економіки в 1990-х рр.

Особливо яскравим періодом розвитку української анімації стали 1970–1980 рр. У цей часовий проміжок зменшився цензурний тиск радянської системи та були створені найпопулярніші роботи студії «Київнаукфільм»: багатосерійні «Як козаки...» (хоча перша серія й вийшла у 1967-му році, популярність та свій класичний вигляд персонажі отримали з початку 1970-х років) Володимира Дахно, «Капітошка» (1980, 1989) Бориса Храчевича, «Аліса у Дивокраї» (1981) Єфрема